

BARBARA GÓRA

Akademia Pedagogiczna w Krakowie

Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie

Powstała z początkiem XIX w. Biblioteka Seminarium Duchownego w Pelplinie na Pomorzu ma bogaty księgozbiór. Kulturę monastyczną reprezentuje w niej 640 rękopisów, z których 1/4 jest pozostałością zasobu konwentu cystersów istniejącego w tym miasteczku w latach 1274–1823. Ponadto zgromadzono w niej 543 inkunabuły i około 12 tys. woluminów starych druków. One również pochodzą w dużej części ze zbioru pocysterskiego, a także z wielu sekularyzowanych w XIX w. zakonnych librarii pomorskich. Biblioteka posiada też ponad 60 tys. druków nowych¹ oraz 1200 tytułów czasopism².

Z lwowskich periodyków z XIX i XX w. zachowały się w niej, nie zawsze w komplecie, 22 tytuły. Zważywszy na rodzaj i przeznaczenie biblioteki oczywiste jest, że większość z nich, bo 15 (68,18% wszystkich czasopism lwowskich), ma charakter teologiczno-religijny. Pozostałe 7 (31,82%) dotyczy nauk humanistycznych. Wśród nich jest wiele periodyków naukowych. Biblioteka seminaryjna nie posiada kompletu zeszytów czy tomów każdego z tych tytułów, ale 797 numerów zachowanych w jej zbiorach pozwala uzyskać wyobrażenie o charakterze tych periodyków, problematyce goszczącej na ich łamach, kręgu autorów z nimi współpracujących, a niekiedy też o ich poczytności³.

¹ Najnowsze dane liczbowe podają: H. Serocka, *Organizacja i specyfika bibliotek kościelnych na przykładzie Biblioteki WSD w Pelplinie*, „Bibliotekarz” 1995, nr 7–8, s. 32; K. Nierzwicki, *Zabytki piśmiennictwa*, [w:] R. Ciecholewski, *Skarby Pelplina*, Pelplin 1997, s. 193; B. Góra, *Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie w latach 1828–2000*, [w:] *Księga jubileuszowa 350 lat Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie*, red. ks. A. Nadolny, Pelplin 2001, s. 390.

² Według kartkowego katalogu czasopism jest to stan na koniec 2000 r.

³ Wszelkie informacje o periodykach dotyczące ich redaktorów, składów komitetów redakcyjnych, wydawców, drukarzy, autorów, częstotliwości, problematyki podane zostały wyłącznie na podstawie egzemplarzy zachowanych w zbiorach biblioteki pelplińskiego WSD. Daty graniczne wydawania czasopism ustalono na podstawie: K. Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, Kraków 1872–1916; A. Garlicka, *Spis tytułów prasy polskiej 1832–1864*, Warszawa 1978; Z. Zieliński, *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944*, Lublin 1981, a także J. Jarowiecki, B. Góra, *Prasa lwowska w dwudziestolecu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1994.

Czasopismami poświęconymi zagadnieniom teologicznym są: „Przegląd Teologiczny” i jego kontynuacja „Collectanea Theologica” oraz „Polski Przegląd Tomistyczny”. Do periodyków religijnych należą: „Gazeta Kościelna”, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”, „Głos Eucharystyczny”, „Szkoła Chrystusowa”, „Gregoriana”, „Posłaniec św. Grzegorza” i „Posłaniec św. Antoniego z Padwy”. Pozostałych pięć tytułów w tej grupie czasopism ma charakter informacyjny, a są to: „Ordo Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensis rit[us] lat[in]i”, „Catalogus universi venerabilis cleri secularis et regularis Archidioecesis Leopolitanae ritus latino pro Anno Domini...”, „Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi ritus latini juxta rubricas breviarii et missalis romani tam generales quam particulares ac Decreta S. Congregationis Ritum ad Norman Calendarii perpetui a SS. D.N. Pio IX die 24 Septembris 1875 pro hac Archidioecesi approbati ad Annum a Nativitate Domini”, „Catalogus fratrum ac sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Praedicatorum Anno Domini...” i „Szematyzm szkół ludowych zostających pod nadzorem Lwowskiego Konsystorza Metropolitalnego obrządku łacińskiego na rok...”.

Lwowskim czasopismem naukowym o charakterze teologicznym jest kwartalnik zatytułowany „Przegląd Teologiczny”, zainicjowany w 1920 r. przez ks. Teofila Długosza. W 1924 r. do grona jego redaktorów dołączyli ks. Aleksy Klawek, ks. Stanisław Narajewski, ks. Piotr Stach i ks. Kazimierz Wajs. „Przegląd” ukazywał się do r. 1930. Od 1926 r. był on wydawany przez Towarzystwo „Biblioteka Religijna” jako organ Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Drukowano go w lwowskiej Drukarni L. Wiśniewskiego. W zbiorach biblioteki WSD zachował się niemalże komplet tego czasopisma, bo 39 numerów⁴. „Przegląd Teologiczny” ukazywał się w latach, gdy analogiczne pisma świeckie bywały zawieszane ze względu na trudności finansowe. Rozprawy zamieszczone na jego łamach dotyczyły przede wszystkim historii Kościoła, nauk teologicznych, egzegezy Pisma Świętego, dogmatyki, prawa kanonicznego i filozofii chrześcijańskiej. Omówienia i recenzje literatury naukowej także odnosiły się do powyższej tematyki. W zamieszczanej w nim kronice informowano o wydarzeniach z życia zakładów teologicznych. Była w nim też publikowana bibliografia teologii polskiej. Autorami artykułów, oprócz kolejnych redaktorów, byli m.in. ks. arcybp Józef Teodorowicz, ks. Władysław Szczepański, ks. Szczepan Szydelski, ks. Roman Gansiniec, prof. Kazimierz Weis.

Kontynuacją „Przeglądu Teologicznego” była „Collectanea Theologica” publikowana jako kwartalnik od 1931 r. aż do wybuchu II wojny światowej. Początkowo jej redagowaniem zajmowali się redaktorzy „Przeglądu”, a w 1934 r. obowiązek ten przejęli ks. Aleksy Klawek i ks. Alojzy Bukowski. W rok później do zespołu redakcyjnego dołączył jeszcze ks. Stanisław Frankl. Początkowo druk periodyku powierzono Drukarni L. Wiśniewskie-

⁴ Zachowane zeszyty: 1920 z. 1-4; 1922 z. 1-4; 1923 z. 1-3; 1924 z. 1-4; 1925 z. 1-4; 1926 z. 1-4; 1927 z. 1-4; 1928 z. 1-4; 1929 z. 1-4; 1930 z. 1-4; sygn. 280.

go. Od początku 1935 r. zajęły się nim Związkowe Zakłady Graficzne, a od 1936 r. Zakłady Graficzne K. Doroszyńskiego. Pod względem tematyki czasopismo to było kontynuacją „Przeglądu Teologicznego”. W zachowanych w pelplińskich zbiorach 29 numerach⁵ zostało wydzielonych sześć głównych działów, a są to: Rozprawy naukowe, Notanda (w różnych językach), Theologia nostris aevi, Recenzje, Noty bibliograficzne i ostatni Różne. Wśród autorów rozpraw czy recenzji można napotkać wielu wybitnych przedstawicieli lwowskiego i krakowskiego środowiska naukowego, m.in. Aleksandra Birkenmajera, ks. Tadeusza Glembę, Zofię Kozłowską-Budkową, Stanisława Kutrzebę, Władysława Semkowicza, Tadeusza Lehr-Spławińskiego, Adama Vetulaniego, a także Karola Maleczyńskiego, ks. Piotra Stacha, ks. Jana Stepę, ks. Hiacynta Woronieckiego, ks. Aleksego Klawka.

Naukowym periodykiem lwowskim jest też ukazujący się bardzo krótko, bo tylko w 1939 r. (nr 1–2)⁶ „Polski Przegląd Tomistyczny”, redagowany przez o. Inocentego Bocheńskiego OP i o. Andrzeja Marię Gmurowskiego OP. Funkcję redaktora odpowiedzialnego sprawował o. Karol (Franciszek) Trybalski OP. Wydawany i drukowany przez oo. dominikanów „Przegląd” zaplanowany był jako kwartalnik. Jego treść została przyporządkowana do czterech działów. Pierwszy z nich to Rozprawy, po których następują: Dyskusje, Kronika i Sprawozdania, w których zamieszczano też recenzje. Na jego łamach dominowała tematyka teologiczna i filozoficzna. Publikowano też teksty źródłowe, informacje o bieżącej literaturze teologicznej, a ponadto zamieszczano przegląd zbliżonych tematycznie czasopism zagranicznych. Z periodykiem tym współpracowali m.in. księża: Stanisław Adamczyk, Aleksander Żychliński, Kazimierz Kowalski, J. Stepa, Jacek Woroniecki, Brunon Świtalski, Aleksander Rozwadowski SJ z Genui Kazimierz Kłósak z Lowanium w Belgii.

Czasopismem religijnym jest tygodnik poświęcony sprawom kościelnym i społecznym, zatytułowany „Gazeta Kościelna”. Wydawano go od 1893 do 1939 r. W zbiorach pelplińskich przechowywane są 103 numery⁷ z lat 1904–1905, które były zredagowane, wydane i wydrukowane przez ks. Józefa Chęcińskiego. W „Gazecie” wydzielono następujące działy: Artykuły, Kronika kościelna, Bibliografia, Nauka, Wiadomości diecezjalne i Ogłoszenia. Rozprawy zamieszczane na jej łamach dotyczyły przede wszystkim teologii, głównie pastoralnej, a ponadto katechetyki, homiletyki, problematyki pracy kapłańskiej i życia kapłańskiego oraz filozofii. Publikowano w niej też artykuły o tematyce moralnej i wychowawczej. Zamieszczano również enuncjacje Stolicy Apostolskiej, informacje o Towarzystwie Wzajemnej Pomocy Kapłanów, działalności Akcji Katolickiej, a także o prasie katolickiej i inne. Nie zabrakło w niej także ważnych, bieżących wiadomości polityczno-społecznych. Większość artykułów, które znalazły się na łamach tego czasopisma była tylko sygnowana, a wśród autorów pozostałych można wymienić np.

⁵ Zachowały się: 1931 f. 1–4; 1932 f. 1–4; 1933 f. 1–4; 1934 f. 1–4; 1935 f. 1–4; 1936 f. 1; 1937 f. 1–2; 1938 f. 1–4; 1939 f. 1–2; sygn. 59.

⁶ Biblioteka posiada te 2 numery; sygn. 229.

⁷ 1904 nr 1–52; 1905 nr 1–51; sygn. 1045.

o. Ferdynanda Moralskiego, kustosa konwentu oo. bernardynów w Krakowie, ks. Józefa Boczara i ks. E. Statecznego.

Ważnym periodykiem ukazującym się od 1911 do 1939 r. był „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” zainicjowany przez ks. Antoniego Pechnika, a powstały po upadku „Dwutygodnika Katechetycznego i Duszpasterskiego”. Od 1921 r. stał się organem Stowarzyszenia Księży Prefektów, w 1924 r. Związku Kół Diecezjalnych, od roku następnego ponownie Stowarzyszenia Księży Prefektów, a od 1927 r. Związku Diecezjalnych Kół Prefektów. W r. 1920 redakcję jego objął ks. Kazimierz Thullie, a w roku następnym ks. Zygmunt Bielowski. Począwszy od 1926 r. jego opracowaniem zajmował się komitet redakcyjny, a w 1927 r. redaktorem naczelnym i odpowiedzialnym został wspomniany powyżej ks. K. Thullie. Od r. 1931 czasopismo to było wydawane w Warszawie. Za czasów lwowskich drukowano je kolejno w Drukarni J. Chęcińskiego, Drukarni Udziałowej (od 1919), Drukarni L. Wiśniewskiego (od 1921), a następnie w Drukarni Towarzystwa „Biblioteka Religijna” (od 1925). W pelplińskich zbiorach zachowało się 175 jego lwowskich numerów⁸.

W przedmowie do pierwszego numeru „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego” redaktor stwierdzał m.in., że: „Duchowieństwo powinno przodować we wszystkim na polu wychowania i nauczania, [...] w szczególności [...] zajmować się nauką religii i pracować nad ciągłym udoskonaleniem jej metody”⁹. Istniały już wprawdzie czasopisma specjalistyczne, spełniające w części te zadania i adresowane do tej samej grupy czytelników, ale na ich łamach nie publikowano zbyt wielu rozpraw poświęconych nauce religii. Redakcja „Miesięcznika Katechetycznego...” dbała o staranny dobór artykułów dotyczących nauki religii, w których zwracano uwagę na nowe prądy w wychowaniu i szkole. Duże znaczenie przywiązywano też do zamieszczania aktualnych wiadomości z zakresu katechetyki i szkolnictwa oraz katechez, egzort, kazań, homilii i instrukcji metodycznych przeznaczonych dla katechetów. W czasopiśmie tym nie było stałych działów. Zgodnie z założeniami redakcyjnymi każdy zeszyt rozpoczynały artykuły bądź rozprawy poświęcone nauczaniu religii rozpatrywanemu od strony problemów pedagogicznych, psychologicznych i dydaktycznych. Liczne teksty dotyczyły egzegezy Pisma Świętego oraz przedstawiały historię Kościoła. Zachętę do zapoznania się z książkami interesującymi z punktu widzenia nauczania religii miały stanowić ich recenzje. Temu samemu celowi służyło sygnalizowanie ciekawszych artykułów opublikowanych na łamach różnych polskich periodyków. W kolejnych numerach „Miesięcznika Katechetycznego...” nie zabrakło też części informacyjnej, a na końcu wielu z nich obok reklam zamieszczane były odpowiedzi redakcji na listy czytelników.

⁸ W zbiorach bibliotek WSD zachowały się następujące numery: 1911 nr 1-12; 1912 nr 1-12; 1913 nr 1-12; 1914 nr 1-12; 1916 nr 1-4, 8-12; 1917 nr 1-9, 11, 12; 1918 nr 1-2, 4, 7-10; 1919 z. 1, 4-8; 1920 nr 1-2; 1921 nr 1-6; 1922 nr 1-3; 1923 nr 1-6; 1924 nr 3-12; 1925 nr 1-4, 7-10; 1926 nr 1-12; 1927 nr 1-12; 1928 nr 1-12; 1929 nr 1-12; 1930 nr 1-12; sygn. 171.

⁹ „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” 1911, nr 1, s. 3.

Do współpracy z czasopiśmem udało się redaktorom pozyskać nie tylko znanych i cenionych katechetów, którzy już od wielu lat poświęcali się służbie Bożej, ale też grono młodych kapłanów. Wśród nich byli m.in. ks. Józef Lubelski, ks. Zygmunt Lenkiewicz, ks. Kazimierz Krotoski, ks. K. Wajs, ks. Jan Korzonkiewicz, ks. Michał Tokarski, ks. Franciszek Gabryl, ks. Józef Lubelski. Miesięcznik ten szybko zyskał uznanie i aprobatę czytelników, o czym świadczyła duża liczba jego abonentów¹⁰.

Charakter popularnego pisma religijnego ma „Posłaniec św. Antoniego z Padwy”, organ Stowarzyszenia św. Antoniego z Padwy, III Zakonu św. Franciszka i Franciszkańskiego Związku Misyjnego. Powstał on w Krakowie w 1912 r. z inicjatywy o. Florentyna Szczepanika ze Zgromadzenia Braci Mniejszych. W następnym roku redakcja periodyku została przeniesiona do Lwowa, gdzie wydawano go do 1939 r. Redaktorem odpowiedzialnym zachowanych w zbiorach pelplińskich zaledwie 2 numerów z 1932 r.¹¹ był o. Karol Misiąg. Wydali je oo. reformaci, a wydrukowała Drukarnia Polska. W każdym zeszytcie wydzielono cztery działy: Artykuły, Ze świata katolickiego, Prośby i podziękowania oraz Ogłoszenia. W pierwszym z nich dominowały teksty dotyczące kultu św. Antoniego Padewskiego, świętych franciszkańskich i duchowości franciszkańskiej. W pozostałych artykułach przeważała problematyka teologiczna. Oprócz powyższych znajdowały się też publikacje przeznaczone dla tercjarzy oraz tzw. artykuły misyjne. Mała ilość zachowanych numerów powoduje, że autorów związanych z tym periodykiem można wymienić niewiele. Wśród nich są m.in. o. Ireneusz Kmiecik, o. Tarczyjusz, o. Gerard Piotrowski OFM z Sapporo i o. Klet Espey z Brazylii. Literaturą na łamach tego pisma zajmowały się m.in. Zofia Głosówna i Wanda Lenkiewiczowa.

Czasopiśmem, którego początki sięgają czasów zawieruchy wojennej jest „Głos Eucharystyczny” wydawany w latach 1918–1939 nakładem lwowskiego Towarzystwa „Biblioteka Religijna”. Jego podtytuły informują, że było to pismo miesięczne poświęcone szerzeniu czci Przenajświętszego Sakramentu Ołtarza, przeznaczone dla kapłanów i wiernych. Redaktorem odpowiedzialnym był ks. Ignacy Chwirut. W bibliotece WSD przechowywane są 33 numery „Głosu” z lat 1928–1939¹².

W przedmowie do pierwszego numeru redaktor pisał: „Powołała je do życia miłość do Najświętszego Sakramentu, troska o szerzenie czci ukrytego Zbawiciela, nadzieja, że przez nie rozpali się przywiązanie do eucharystycznego Pana i Boga naszego”¹³. Ks. redaktor ufał, że „wiele dusz odniosło i odnosi korzyść duchową z czytania pisma”¹⁴. Materiał zamieszczony w „Głosie Eucharystycznym” nie został podzielony na stałe działy. Podstawą każdego

¹⁰ Pisano o tym już w 1911, z. 17, s. 517.

¹¹ Zachowane numery: 1932 nr 1–2; sygn. 241.

¹² W zbiorach biblioteki są: 1928 z. 1–12; 1929 z. 1–12; 1930 z. 10; 1932 z. 2, 3; 1935 z. 3, 6; 1937 z. 2, 4; 1939 z. 7, 9; sygn. 95.

¹³ „Głos Eucharystyczny” 1928, nr 1, s. 1.

¹⁴ Ibidem.

zeszytu były artykuły o tematyce określonej w tytule periodyku, a więc dotyczące istoty Eucharystii. Obok nich zamieszczano rozmyślenia, różne modlitwy, żywoty świętych związane z kultem Eucharystii dla człowieka, a ponadto opowiadania i wiersze. Kończącą część numerów zajmowały informacje oraz listy. „Głos Eucharystyczny” posiadał dodatek miesięczny zawierający teksty adoracji np. na Wielki Post, Zmartwychwstanie Pańskie, czy Boże Ciało. Brak jest informacji o autorach artykułów.

Ormianie zamieszkujący ziemie polskie też mieli swoje periodyki. Jednym z nich był ilustrowany miesięcznik lwowskiej Archidiecezji Obrządku Ormiańskiego wydawany pod tytułem „Posłaniec św. Grzegorza”. Ukazywał się on w latach 1927–1939, a jego redaktorem był ks. kan. Dionizy Kajetanowicz, który do 1930 r. był też wydawcą pisma. Od tego bowiem roku wydawaniem „Posłańca” zajął się Archidiecezjalny Związek Ormian. Czasopismo to drukowano czcionkami Drukarni Polskiej we Lwowie. W pelplińskiej księgarni zachowało się 21 numerów wydanych w latach 1930–1931¹⁵. Materiał zamieszczony w tym czasopiśmie zgrupowany został w kilku działach. Najwięcej miejsca zajmowały: Artykuły treści religijnej, Artykuły treści historycznej i Artykuły treści ogólnej i okolicznościowej. Tematyka wielu z nich dotyczyła dziejów obrządku ormiańskiego w Polsce. Były też działy: Ze świata, Kronika, Sprawozdania, Księga zmarłych, Ogłoszenia. W późniejszych numerach pojawił się Dział urzędowy, w którym publikowane były m.in. akta Stolicy Apostolskiej i Episkopatu Polski oraz Wiadomości diecezjalne. Zamieszczano też życiorysy biskupów, recenzje książek teologicznych oraz ormiański kalendarz liturgiczny. Autorami artykułów o treści religijnej byli m.in. ks. arcybp J. Teodorowicz, ks. kan. W. Piotrowicz, a pozostałych np. Jan Zieliński, Michałina z Łukasiewiczów Dobrowolska, Wanda Bogdanowiczowa, Romana Barączowa, Juliusz Kaden Bandrowski, Stanisław Donigiewicz, Stanisław Machniewicz, Bronisława Wójcik-Keuprullian, Artur Schröder.

„Szkoła Chrystusowa” wydawana była od 1930 do 1939 r. Jej redagowaniem przez trzy pierwsze lata zajmował się o. Andrzej Maria Gmurowski OP. Od 1933 r. funkcję redaktora przejął o. Zygmunt Ogarek OP, a w następnym roku o. Romuald Kostecki OP. Kolejne zmiany nastąpiły w 1936 r., kiedy redakcję powierzono o. Bernardowi Przybylskiemu i w 1939 r., kiedy redaktorem został o. Jacek Woroniecki. Początkowo periodyk ten wydawano jako dwumiesięcznik, a od 1931 r. jako miesięcznik. Przez cały czas był on drukowany w lwowskiej Drukarni Dominikańskiej. W zbiorach pelplińskich jest 65 numerów tego czasopisma¹⁶. Podtytuł określał, że było to pismo poświęcone sprawom wewnętrznego życia, adresowane do polskiej inteligencji. Według założeń redakcyjnych jego celem było „podtrzymywać życie wewnętrzne, dopomagać duchowieństwu w kierowaniu duszami na drodze do doskonałości”¹⁷, czym miało ono „dawać poważne doktrynalne podłoże tak wyraźnie

¹⁵ W zbiorach biblioteki dostępne są: 1930 nr 1–12; 1931 nr 1, 3–9, 12; sygn. 242.

¹⁶ W zbiorach biblioteki są: 1930 z. 1–6; 1931 z. 1–12; 1932 z. 1–12; 1933 z. 1–6; 1934 z. 1–6; 1935 z. 1–6; 1936 z. 1–6; 1937 z. 6, 9; 1938 z. 1–6; 1939 z. 1, 3, 7; sygn. 408.

¹⁷ „Szkoła Chrystusowa” 1930, nr 1, s. 1.

budzącym się [...] porywom do doskonałości życia chrześcijańskiego”¹⁸. Zamierzeniem redaktora było „dać duszom spragnionym intensywniejszego życia wewnętrznego pożywną strawę duchową opartą na Piśmie Świętym i całą przesiąkniętą duchem tradycji Kościoła katolickiego”¹⁹.

W każdym numerze „Szkoły Chrystusowej” były artykuły poświęcone ascetyce i mistyce. Pisano też na temat świętych mogących stanowić wzorce w dążeniu do doskonałości, o istocie modlitwy, eucharystii, problematyce Pisma Świętego, a także o życiu pozagrobowym i życiu wewnętrznym, rozpatrywanym w aspekcie religijnym, psychologicznym i społecznym. Zamieszczano też wybrane, przetłumaczone fragmenty pochodzące z dzieł klasyków ascetyki i mistyki katolickiej. W periodyku tym nie zabrakło również tekstów dokumentów papieskich, notatek bibliograficznych, a także dokonywanego na bieżąco przeglądu wydarzeń z życia Kościoła. Artykuły do niego pisali m.in. wymieniany już kilkakrotnie ks. arcybp J. Teodorowicz, księża doktorzy: Eugeniusz Kulesza, K. Kowalski, A. Żychliński, Adolf Tymczak, a także ojcowie – R. Kostecki, Karol von Oost i Pius Pelletier. W gronie autorów nie zabrakło też osób redagujących to czasopismo.

Następnym periodykiem Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Ormiańskiego była ukazująca się w latach 1935–1939 „Gregoriana”, poświęcona zagadnieniom kultury religijnej i moralnej. Jej redaktorem naczelnym i odpowiedzialnym był kanclerz Kurii Metropolitalnej ks. D. Kajetanowicz, a redakcja działu ogólnego powierzona została kan. kapituły – ks. Adamowi Bogdanowiczowi. Początkowo wydawano ją w cyklu dwumiesięcznym, a od 1938 r. jako kwartalnik. Zachowane w pelplińskich zbiorach 20 zeszytów²⁰ wydrukowano w Drukarni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i u A. Gojawiczyńskiego (1938).

W czasopiśmie tym wydzielono następujące działy: Rozprawy, Przeglądy i oceny oraz Dział diecezjalny. W pierwszym z nich zamieszczano artykuły o treściach teologicznych, historycznych, a także kazania biskupów polskich. W drugim znajdowały się recenzje książek teologicznych. Ostatni dział składał się z części urzędowej, wiadomości ze świata, kroniki żałobnej i poleceń kurii diecezjalnej. W 1937 r. powstał nowy dział – Karta Kongregacji Dzieci Marii pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Panny Marii i św. Stanisława Kostki, w którym publikowano sprawozdania z działalności poszczególnych agend, typu biblioteka i komórek organizacyjnych wymienionej wyżej Kongregacji. Autorami publikacji zamieszczanych w tym czasopiśmie byli m.in. kolejni redaktorzy oraz ks. arcybp J. Teodorowicz, s. Barbara Żulińska, a z osób świeckich np. prof. Władysław Folkierski, prof. UJ – Stanisław Pigoń, Jan Dobraczyński, Leszek Winarski, W. Bogdanowiczowa.

Pozostałe czasopisma w tej grupie mają charakter informacyjny. Pierwsze z nich to „Ordo Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensis rit[us] lat[in]i

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, s. 4.

²⁰ Zachowały się: 1935 z. 1–4; 1936 z. 1–6; 1937 z. 1–6; 1938 z. 1–4; sygn. 103.

1902”²¹ drukowane w Drukarni Katolickiej J. Chęcińskiego. Jego zawartość można podzielić na kilka części. Pierwsza z nich to *Annus Domini...* Zawiera ona informacje o cyklu słonecznym, teksty dekretów urzędowych, *Epacta*, czyli wykaz dni dodatkowych doliczonych do poszczególnych miesięcy księżycowych dla wypełniania roku słonecznego oraz doniesienia z Rzymu. Pozostałe wykazy to: *Festa mobilia*, *Quatuor Tempora*, *Praenotanda* i *Decretum Generale*. W czasopiśmie tym jest też kalendarium.

Drugim czasopiśmie informacyjnym jest „*Catalogus fratrum ac sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1935*”²². Zawiera on wykazy osobowe mieszczące się w działach: *Conventus*, *Domus non – prioriales Sacerdotes*, *Cleri Professi*, *Cleri Novitii*, *Conversi Professi*, *Conversi Novitii*, *Filii universi huius Provinciae*, *Filii aliarum Provinciarum in hac Provincia degentes*, *Filii huius Provinciae extra eamdem degentes*, *Moniales Ordini Praedicatorum*, a ponadto *Index alfabeticus Fratrum* oraz również alfabetyczny spis kongregacji ss. dominikanek III Zakonu w Polsce.

Ostatnimi w grupie religijnych czasopism informacyjnych są współprawne „*Catalogus universi venerabilis cleri secularis et regularis Archidioeceseos Leopolitanae ritus latino pro Anno Domini 1861*” oraz „*Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi ritus latini juxta rubricas breviarii et missalis romani tam generales quam particulares ac Decreta S. Congregationis Ritum ad Norman Calendarii perpetui a SS. D.N. Pio IX die 24 Septembris 1875 pro hac Archidioecesi approbati ad Annum a Nativitate Domini*”²³. Treść każdego z nich określona została w tytule i dotyczyła bieżącego roku.

Ostatnim z wymienionych powyżej tytułów jest „*Szematyzm Szkół Ludowych zostających pod nadzorem Lwowskiego Konsystorza Metropolitalnego obrządku łacińskiego na rok 1875*”²⁴. Wydrukowała go Drukarnia Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Dotyczy on obwodów: lwowskiego, żółkiewskiego, złoczowskiego, brzeżańskiego, stryjskiego, stanisławowskiego, kołomyjskiego, tarnopolskiego, czortkowskiego i bukowienieńskiego. W dziale *Reverendissimum Capitulum Ecclesiae Metropolitanae*, zamieszczone zostały wykazy prałatów, kanoników, kanoników honorowych i innych, a także składy osobowe poszczególnych seminariów duchownych oraz spisy alumnów i podstawowe informacje o dekanatach. Uzupełnienie stanowią: spis miejscowości i spis osób. Ciekawy materiał źródłowy zawierają liczne tabele, informujące np. o liczbie szkół, liczbie uczącej się młodzieży, nauczycieli itp.

Na pograniczu periodyków religijnych i humanistycznych można umieścić dziewiętnastowieczny „*Przegląd Lwowski*” wydawany i redagowany od 1871 do 1883 r. przez ks. Edwarda Podoskiego. Corocznie ukazywały się

²¹ Sygn. 839.

²² Sygn. 838.

²³ Sygn. 837.

²⁴ Tylko t. 1, z 1875 r.; sygn. 838 (współprawne z „*Directorium Divini Officii...*”).

dwa tomy, które drukowano w Drukarni Ludowej. W bibliotece WSD zachowało się 11 tomów pochodzących z lat 1871–1876²⁵. Było to czasopismo poświęcone sprawom religijnym, naukowym, literackim i politycznym. Zawartość każdego zeszytu została przyporządkowana do następujących działów: Artykuły, Nekrologi, Wiersze, Przegląd literatury historycznej, Notatki literackie, Korespondencje (z Rzymu, Poznania, Prus Zachodnich) oraz Sprawy polityczne i Kronika. Autorami artykułów publikowanych w tym periodyku byli m.in. Władysław Łoziński, Maurycy hr. Dzieduszycki, dr Stefan Pawlicki. Do tradycji należało zamieszczanie w nim wierszy. W numerach zachowanych w pelplińskich zbiorach odnajdujemy kilka z nich autorstwa Juliana Ursyna Niemcewicza, Franciszka Zabłockiego, Izabeli Czartoryskiej, Bohdana Zaleskiego i innych.

Pozostałe zachowane tytuły można zaliczyć do periodyków naukowych z zakresu nauk humanistycznych. Należą do nich: „Pamiętnik Literacki”, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, „Kwartalnik Historyczny”, „Ruch Słowiański”, „Ruch Filozoficzny” i „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie”.

W kolejności chronologicznej pierwszym z nich jest „Przewodnik Naukowy i Literacki”, będący dodatkiem miesięcznym do „Gazety Lwowskiej” i wydawany jej nakładem. Zainicjował go Władysław Łoziński w 1872 r. i on też zajął się drukiem czasopisma. Następnym redaktorem został Adam Krechowiecki. Czasopismo to ukazywało się do 1919 r. W pelplińskich zbiorach zachowały się tylko 2 tomy z lat 1897–1898²⁶. O tym jak bogata była treść tego ogólnohumanistycznego periodyku świadczą wydzielone w nim działy: Historia, Literatura, Filozofia, Prawo i nauki społeczne, Krajoznawstwo, Pamiętniki i historia obyczajowa, Kronika literacka i Zapiski bibliograficzne. Autorami rozpraw i artykułów zamieszczanych na łamach „Przewodnika” byli m.in. Adam Bieńkowski, Franciszek Gawroński-Rawita, Wiktor Hahn, Gustaw Manteuffel.

Organem Towarzystwa Historycznego założonego przez Ksawerego Liskego, a następnie Polskiego Towarzystwa Historycznego, był „Kwartalnik Historyczny” wydawany w latach 1887–1938. Do 1918 r. redagował go Aleksander Semkowicz. W tym też roku jego redakcję przejęli: Ludwik Finkel, Emil Kipa, Teofil E. Modelski. Od 1920 r. ponownie redagowanie czasopisma powierzono A. Semkowiczowi, od 1923 r. Janowi Ptaśnikowi, w 1930 r. redakcję tworzyli: Franciszek Bujak i Stanisław Zakrzewski, w roku następnym S. Zakrzewski i Teofil E. Modelski, a od 1932 r. redaktorem był tylko ostatni z nich. Od 1937 r. „Przewodnik” ukazywał się pod redakcją Kazimierza Tyszkowskiego. Czasopismo to przez wiele lat było drukowane u W. Łozińskiego, a od 1932 r. druk przeniesiono do Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W zbiorach pelplińskich zachowało się 145 jego tomów²⁷.

²⁵ Pozostały tylko: 1871–1872, 1873 t. 6; 1874–1876; sygn. 270.

²⁶ Pozostały jedynie: 1897 t. 1, 1898 t.1; sygn. 289.

²⁷ Zachowały się: 1901–1914; 1916–1922; 1924–1935; 1936 z. 2–4; 1937–1938; 1939 z. 1–2; sygn. 146.

Na łamach tego periodyku były publikowane wyniki badań nad historią Polski i powszechną. Główne działy „Kwartalnika” stanowiły: Rozprawy, Miscellanea, Recenzje i Sprawozdania. Był też zamieszczany Przegląd literatury historii powszechnej opracowany przez Władysława Zagórskiego, a także Kronika przygotowywana przez Stanisława Zdziarskiego oraz Przegląd czasopism dokonywany przez tegoż autora i Władysława Semkowicza. Publikowano w nim również Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Historycznego oraz Nekrologia. W latach 1902–1924 na jego łamach ukazywała się bieżąca bibliografia historii polskiej opracowywana przez Eugeniusza Berwińskiego. Autorami, którzy współpracowali z tym czasopismem, oprócz wymienionych powyżej, byli np.: Aleksander Brückner, Władysław Zagórski, Karol Potkański, Ludwik Finkel, Władysław Semkowicz, Stanisław Kętrzyński, Zbigniew Pazdro, Adam Szelański i Alojzy Winiarz.

Periodykiem lwowskim z początku XX w. jest też powstały w 1902 r. „Pamiętnik Literacki” poświęcony historii i krytyce literackiej, redagowany przez Wilhelma Bruchnalskiego, Bronisława Gubrynowicza i Edwarda Porębowicza. W r. 1907 redakcję jego przejął Tadeusz Pini, w 1912 r. Wiktor Hahn, a po nim (od 1925). B. Gubrynowicz. W 1933 r. redakcję objął Ludwik Bernacki, do którego w latach 1934–1937 dołączył pierwszy redaktor tj. W. Bruchnalski, a także Ignacy Chrzanowski. Od 1938 r. „Pamiętnik” redagowali: Kazimierz Kolbuszewski, Eugeniusz Kucharski i Stanisław Łempicki. W pierwszym powojennym komitecie redakcyjnym byli: W. Bruchnalski, B. Gubrynowicz, W. Hahn, Juliusz Kleiner, K. Kolbuszewski, E. Kucharski, Stefan Wierczyński i Konstanty Wojciechowski. Późniejszy jego skład (od 1927) tworzyli: I. Chrzanowski, Tadeusz Grabowski, B. Gubrynowicz, J. Kleiner, K. Kolbuszewski, Julian Krzyżanowski, E. Kucharski, S. Łempicki, Stanisław Pigoń i Ryszard Skulski. Wydawcą tego kwartalnika było Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza, a drukowaniem zajmowała się lwowska drukarnia E. Winiarza. Biblioteka WSD posiada 50 numerów tego periodyku pochodzących z lat 1903–1913 i 1931–1938²⁸.

W „Pamiętniku” były zamieszczane artykuły i rozprawy dotyczące całej literatury polskiej, miscellanea, na które składały się notki i materiały, a ponadto recenzje i sprawozdania. W niektórych zeszytach znajdowała się też bibliografia literacka czasopism polskich, opracowana przez Stanisława Kossowskiego (1912–1914/15) i zestawienie bibliograficzne poświęcone historii literatury i krytyce literackiej, opracowywane przez W. Hahna. Były też publikowane wspomnienia pośmiertne. Do grona autorów stale współpracujących z tym czasopismem należeli m.in.: Aleksander Brückner, I. Chrzanowski, Józef Kallenbach, Stanisław Ptaszycki, Stanisław Winda-kiewicz, Kazimierz M. Górski, J. Kleiner, J. Krzyżanowski, Waclaw Borowy, Marian Szykowski, Józef Ujejski, S. Wierczyński.

Kolejny z periodyków naukowych to „Ruch Filozoficzny” założony przez Kazimierz Twardowskiego w 1911 r., organ Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, wydawany z zasiłku Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświece-

²⁸ Zachowały się: 1903–1905; 1907 z. 1; 1912 z. 4; 1913 z. 1–4; 1931–1938; sygn. 216.

nia Publicznego. Redagowany był on kolejno przez Bronisława Bandrowskiego i Kazimierza Twardowskiego, który od 1922 r. został redaktorem odpowiedzialnym, a od 1938 r. przez Danielę Gromską i Izydorę Dąbmską. Przez wiele lat wydawaniem jego zajmował się K. Twardowski, a od 1938 r. obowiązki te spoczywały na Polskim Towarzystwie Filozoficznym. Drukowano je w Drukarni Urzędniczej. Początkowo czasopismo to ukazywało się nieregularnie, a od 1938 r. zaczęło wychodzić jako kwartalnik. W zbiorach pelplińskich zachowało się 73 jego numery²⁹.

W periodyku tym ukazywały się głównie artykuły o treści filozoficznej, a ponadto recenzje książek, sprawozdania i przegląd czasopism („Analysis”, „Erkenntnis”, „Kant-Studien”, „Kwartalnik Filozoficzny”, „Mind”, „Przegląd Filozoficzny”, „Revue de Metaphysique et de Morale”, „Revue Philosophie de la France et de l'Étranger”). Zamieszczane w nim były również zapiski bibliograficzne czy wiadomości wydawnicze dotyczące m.in. publikacji z zakresu: filozofii metafizyki, teorii poznania, logiki, psychologii, teorii wartości, estetyki, filozofii wychowawczej, społeczeństwa i nauk społecznych, filozofii historii i nauk historycznych, przyrody i nauk przyrodniczych, filozofii religii, mistyki, teozofii i okultyzmu. Podawano w nim także informacje o wykładach, odczytach, referatach, zjazdach, konkursach, nagrodach, książkach nadesłanych do redakcji. Zamieszczano też wiadomości osobowe i nekrologia. Autorami artykułów byli m.in. profesorowie: Władysław Tatariewicz, Tadeusz Tomaszewski, a także Stefan Blachowski, Stefan Ziemiński, Tadeusz Witwicki i Tadeusz Bilikiewicz.

Następny lwowski periodyk naukowy to „Ruch Słowiański”, wydawany w latach 1928–1934. Jak wynika z podtytułu, był to miesięcznik poświęcony życiu i kulturze Słowian. Redaktorem naczelnym był T. Lehr-Splawiński, a jego zastępcą Władysław Tadeusz Wisłocki. Do komitetu redakcyjnego należał też Jan Bronisław Richter. Członkami redakcji byli: Henryk Batowski, Adam Fischer, Bronisław Laskownicki, Roman Leszczyński i Stefan Męcarski. Wydawaniem periodyku zajmował się Związek Towarzystw Słowiańskich, a druk powierzono Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich. W bibliotece WSD zachowało się 22 jego zeszyty z lat 1928–1930³⁰.

W słowie wstępnym do pierwszego numeru redaktor pisał m.in.:

Rzecz znamienna, w Polsce odrodzonej, w okresie dziesięciolecia nowego bytu państwowego, nie pokuszono się o stworzenie poważnego periodycznego pisma, które byłoby umiejętnym przewodnikiem wiedzy o Słowiańszczyźnie, które by informowało społeczeństwo polskie o rozwoju, postępie pobratymczych narodów słowiańskich³¹.

²⁹ Zachowały się: 1913 nr 1, 3–5, 7, 10–12; 1914 nr 6, 11–12; 1920 nr 1–5, 9, 11–12; 1921 nr 3–5, 11–12; 1922 nr 6–8, 11–12; 1923 nr 1–5, 7–8, 11–12; 1926/27 nr 7–12; 1928/29 nr 11–12; 1930/31 nr 11–12; 1935 nr 5–12; 1937 nr 1–4, 11–12; 1938 nr 5–12; 1939 nr 1–2, 4; sygn. 347.

³⁰ W zbiorach biblioteki są: 1928 z. 1–2; 1929 z. 1–10; 1930 z. 1–10; sygn. 353.

³¹ „Ruch Słowiański” 1928, nr 1, s. 1.

W związku z powyższym, głównym zadaniem stojącym przed tym pismem było „szerzenie w społeczeństwie polskim zgodnej z prawdą i rzeczywistością wiedzy o innych narodach słowiańskich, zaznajamianie go z wszelkimi dziedzinami ich złożonego nowoczesnego życia”³². Wśród autorów z nim współpracujących najczęściej pojawiały się nazwiska z kręgu lwowskiego i krakowskiego środowiska naukowego. Rozprawy publikowali w nim np. A. Brückner, J. Kleiner, Kazimierz Sochaniewicz, Stefan Tomaszewski, Eustachy Gaberle, Seweryn Udziela, Miron Korduba, czy kustosz Ossolineum K. Tyszkowski. Można też spotkać teksty autorów zagranicznych, np. ze Skopie, Pragi, Lublany, Mińska, Bratysławy, Zagrzebia czy Hamburga.

Odmienny charakter od przedstawionych powyżej periodyków miały wydawane od 1921 r. aż do wybuchu II wojny światowej „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie” redagowane przez Przemysława Dąbkowskiego i ukazujące się trzy razy w roku. Wydrukowano je w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Treść zaledwie 2 tomów z 1921 r.³³ zachowanych w pelplińskich zbiorach podzielona została na kilka działów głównych. Rozpoczynają je wiadomości na temat naukowych posiedzeń wydziałów, a następnie opublikowane są odczyty, referaty i komunikaty, z podziałem na wydziały: filologiczny, historyczno-filozoficzny i matematyczno-przyrodniczy. Czytelnicy mogli się też zapoznać w przeglądzie publikacji wydawanych przez Towarzystwo. W pierwszym tomie zamieszczono ponadto wiele informacji na temat przetworzenia Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej w Towarzystwo Naukowe we Lwowie, wyboru jego zarządu i członków. Tom zakończony został wykazem członków zestawionym według wymienionych powyżej wydziałów oraz spisem tych, którzy zmarli w danym roku. Autorami rozpraw zamieszczonych w „Sprawozdaniach” byli m.in. Wiesław Chrzanowski, Jan Gwalbert Pawlikowski, Stefan Wierczyński, Otto Balzer, Jan Ptaśnik, Wilhelm Bruchnalski, Czesław Nanke, Adam Bolland, Leon Chwistek, Zenon Fuchs.

Wśród opisanych 22 lwowskich periodyków znajdujących się w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie 7 (31,8%) tytułów powstało w drugiej połowie XIX w. i były to głównie wydawnictwa religijne o charakterze informacyjnym. Z dziewiętnastowiecznych czasopism 3 (13,6%) były kontynuowane w XX w. Połowa z przedstawianych tytułów, bo 11 (50%), ukazywała się aż do wybuchu II wojny światowej. Spośród omawianych pism najdłużej, bo ponad pół wieku, wydawany był „Kwartalnik Historyczny” (1887–1938). Nieco krócej ukazywał się „Przewodnik Naukowy i Literacki” (1872–1919) oraz „Gazeta Kościelna” (1893–1939) i „Pamiętnik Literacki” (1902–1938). Bez mała 30 lat istniał „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” (1911–1939) i „Posłaniec św. Antoniego” (1912–1939), najkrócej natomiast „Polski Przegląd Tomistycz-

³² Ibidem, s. 4.

³³ Sygn. 372.

ny", którego zaledwie 2 numery, wydane tuż przed wybuchem II wojny światowej, trafiły do rąk czytelników.

Wydawcy powyższych czasopism byli różni. I tak 7 (31,8%) tytułów było organami towarzystw naukowych, 10 (45,4%) wydawały organizacje i stowarzyszenia (w tym 7 najwyższe instytucje kościelne – archidiecezje), 3 (13,6%) były wydawane przez kościoły i zakony, 1 (4,5%) przez wydawcę indywidualnego, a o 1 (4,5%) brak jest informacji.

Różna była też częstotliwość ich ukazywania się. Najliczniejszą grupę wśród omawianych periodyków stanowiły roczniki, których było 7 (31,8%) i z częstotliwością tą wydawano głównie czasopisma o charakterze informacyjnym. Z pozostałych 6 (27,2%) ukazywało się jako miesięczniki i tyle samo jako kwartalniki, 1 (4,5%) był tygodnikiem, a 3 (13,6%) miały częstotliwość zmienną.

Z przedstawionych powyżej informacji wynika, że XIX- i XX-wieczne czasopisma lwowskie zgromadzone w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie mają różnorodny charakter i zróżnicowaną treść. Przewaga periodyków, w których wyraźnie zaznaczona jest problematyka teologiczno-religijna jest oczywista ze względu na specyfikę biblioteki, ale zgromadzone są w niej też inne tytuły, reprezentujące głównie humanistykę. W większości tych czasopism były wydzielone stałe działy. Wiele tytułów oprócz artykułów i rozpraw zamieszczało również recenzje i przeglądy wybranej literatury, materiały o charakterze informacyjno-kronikarskim oraz zestawienia bibliograficzne. Lektura tych periodyków przez czytelników wywodzących się z grona księży – wykładowców i kleryków mogła sprzyjać pogłębianiu i ugruntowaniu ich wiary oraz inspirować do pracy duszpasterskiej, a ponadto przyczyniać się do poszerzania wiadomości na temat rodzimej historii i literatury. O zainteresowaniu treściami publikowanymi na ich łamach świadczą spotykane niekiedy zakresienia tekstu i drobne uwagi poczynione na marginesach. Dzisiaj czasopisma te mogą stanowić cenne źródło do badań nad kulturą czasów minionych.